

Sygn. akt II UK 80/10

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 września 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z wniosku W. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o świadczenie przedemerytalne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 1 września 2010 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 6 listopada 2009 r.,

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. przyznaje adw. K. B. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego kwotę 120 zł (sto dwadzieścia) powiększoną o kwotę podatku od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z postępowaniu kasacyjnym.**

Uzasadnienie

Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z dnia 28 lutego 2008 r. odmówił W. P. prawa do świadczenia przedemerytalnego ze względu na niespełnienie warunków z art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych.

Sąd Okręgowy - Sąd Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 12 maja 2009 r. oddalił odwołanie. Kwestią sporną było, czy organ rentowy właściwie obliczył ilość przepracowanych przez odwołującą dniówek obrachunkowych w Spółdzielni „D.” w roku 1973 oraz czy przy uwzględnieniu pozostałych okresów składkowych i nie składkowych odwołująca posiadała wymaganowo 35 lat niezbędne do uzyskania świadczenia przedemerytalnego. Sąd stwierdził, że w przypadku ustalania prawa do emerytury lub renty, w myśl przepisów obowiązujących przed 15 listopada 1991 r. okresy pracy w rolniczych spółdzielniach produkcyjnych przypadające przed tą datą należy ustalić przy zastosowaniu przepisów w tym czasie obowiązujących, a zatem art. 4 dekretu z dnia 4 marca 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych, spółdzielniach kółek rolniczych i ich rodzin (Dz.U. z 1983 r. Nr 27, poz. 135 ze zm.). Przepisy dekretu obowiązywały do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji, emerytur i rent (Dz.U. Nr 104 poz. 450). Mając powyższe na uwadze oraz treść art. 4 dekretu, w myśl którego przy ustalaniu okresu pracy w spółdzielni wymaganego do uzyskania świadczeń uważa się; za rok pracy - rok obrachunkowy, w którym liczba dni przepracowanych w spółdzielni wynosi dla kobiety co najmniej 150 dni pracy, a jeżeli użytkuje działkę przyzagrodową - 130 dni, za miesiąc pracy - liczbę dni przepracowanych w spółdzielni, jeżeli wynosiła dla kobiety co najmniej 13 dni pracy, a jeżeli użytkuje działkę przyzagrodową - 11 dni. Ustalony zatem staż odwołującej w okresie jej pracy w charakterze członka Hodowlano-Rolniczej Spółdzielni Pracy „D.” w 1973 r., wyniósł 9 miesięcy i 11 dni (powyższy okres wynikał z podzielenia 128 dniówek obrachunkowych wykazanych przez spółdzielnię przez 13). Doliczając tak ustaloną ilość przepracowanych przez odwołującą dniówek obrachunkowych od stażu ubezpieczeniowego okres ten łącznie wyniósł 34 lata 11 miesięcy i 23 dni, co z racji niespełnienia wymaganych 35 lat okresu ubezpieczenia skutkowało oddaleniem odwołania.

W. P. zaskarżyła powyższy wyrok w całości apelacją.

Wyrokiem z dnia 6 listopada 2009 r. Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację. W uzasadnieniu wskazał, że poza sporem w niniejszej sprawie było, że odwołująca spełniła wymogi warunkujące przyznanie świadczenia bez względu na wiek poza udokumentowaniem stażu emerytalnego na dzień ustania stosunku pracy rozumianego jako okres ustalony zgodnie z przepisami art. 5-9, art. 10 ust. 1 oraz art. 11 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), zwanej dalej „ustawą o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych” (art. 2 ust. 2 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych). Z przeprowadzonego dowodu z opinii biegłej ds. księgowości wynikało, że staż pracy wnioskodawczyni ustalony metodą wskazaną w art. 4 dekretu z dnia 4 marca 1976 r., czyli z uwzględnieniem dniówek obrachunkowych za okresy pracy w charakterze członka spółdzielni przypadające przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 105, poz. 450 ze zm.), obliczony był pod względem rachunkowym w sposób prawidłowy. Sporną kwestią w niniejszej sprawie było przyjęcie powyższej zasady do ustalenia okresów pracy członka spółdzielni, co spowodowało skrócenie okresu pracy jedynie w roku 1973, gdyż okres od dnia 26 lutego 1973 r. do dnia 31 grudnia 1973 r., zamiast 10 miesięcy i 5 dni, jak wynikałoby to z ustalenia tego okresu rachunkowo według dat granicznych, wyniósł 9 miesięcy i 11 dni.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny stwierdził, że nie jest zasadne stanowisko, że okresy pracy członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. liczyć należy w ramach dat granicznych bez uwzględnienia tych regulacji, które określały w dacie świadczenia tej pracy w jaki sposób polegają one obliczeniu na prawo do świadczeń. Twierdzenia apelującej, iż w sprawie będącej przedmiotem sporu nie mają zastosowania przepisy dekretu z dnia 4 marca 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych oraz ich rodzin oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 marca 1976 r. w sprawie wykonania przepisów dekretu o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych

spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych oraz ich rodzin (Dz.U. z 1976 r., Nr 13, poz. 74) były chybione. Zdaniem Sądu z art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej wprost wynika, że okresami składkowymi są okresy opłacania składek na ubezpieczenie społeczne w wysokości określonej w przepisach o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, w przepisach wymienionych w art. 195 pkt 1-4, a więc między innymi w przepisach dekretu z dnia 4 marca 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych oraz ich rodzin. Z kolei art. 6 ust. 2 pkt 12 uznaje za okresy składkowe również przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. okresy pracy na obszarze Państwa Polskiego w rolniczych spółdzielniach produkcyjnych: a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub, w których występowało zwolnienie od opłacania składek, b) przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego z tego tytułu. Kwalifikacja zatem okresów składkowych według zasad określonych art. 6 ustawy przebytych przed 1 stycznia 1999 r. następuje na podstawie przepisów obowiązujących w okresie zatrudnienia osoby ubiegającej się o przyznanie prawa do określonego świadczenia. Stwierdzenie nabycia natomiast prawa do świadczenia przysługującego z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych po spełnieniu przesłanek warunkujących nabycie tego prawa i ustalenie jego wysokości odbywa się według zasad określonych ustawą o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych obowiązującej od dnia 1 stycznia 1999 r. Odwołująca po uwzględnieniu okresów pracy w charakterze członka spółdzielni w wymiarze wynikającym z dniówek obrachunkowych za okres przed 15 listopada 1991 r. nie udowodniła 35-letniego okresu stażu emerytalnego na dzień ustania stosunku pracy rozumianego jako okres ustalony zgodnie z przepisami art. 5-9, art. 10 ust. 1 oraz art. 11 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych bowiem staż ten przy takiej metodzie liczenia wyniósł bezspornie 34 lata 11 miesięcy i 23 dni.

Ubezpieczona w skardze kasacyjnej wyrokowi temu zarzuciła naruszenie prawa materialnego poprzez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie: - art. 85 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. Nr 60, poz.

636) w związku z art. 195 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118). poprzez jego nieuzasadnione niezastosowanie, będące rezultatem zaniechania w zaskarżonym wyroku właściwej i wnikliwej analizy przepisów i przez to błędnym, nieuzasadnionym przyjęciu konieczności ustalania przysługującego powódce prawa do świadczenia na podstawie przepisu art. 195 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z pominięciem art. 85 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa; - art. 4 dekretu z dnia 4 marca 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych, spółdzielniach kółek rolniczych i ich rodzin (Dz.U. Nr 27, poz. 135 ze zm.) w związku z art. 85 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa w związku z art. 195 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, polegające na dokonaniu błędnej i nienależytej wykładni i przez to oceny stopnia dalszego obowiązywania przepisu art. 4 dekretu, wyrażające się w przyjęciu błędnego założenia co do konieczności przyjęcia zasad stosowanych przy ustaleniu okresu pracy w spółdzielni produkcyjnej według art. 4 dekretu; podczas gdy właściwa analiza i wykładnia wskazanych przepisów uzasadnia wniosek o braku obowiązywania tegoż przepisu w niniejszej sprawie; - art. 85 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa w związku z art. 195 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez uchybienie obowiązkowi badania wszystkich przesłanek prawnych warunkujących ustalenie prawa do świadczenia przedemerytalnego, także poprzez lakoniczne wyjaśnienie podstawy prawnej rozstrzygnięcia, które to uchybienia uniemożliwiają kontrolę prawidłowości zaskarżonego wyroku.

Ponadto skarżąca zarzuciła naruszenie przepisów postępowania:- art. 278 k.p.c. w związku z art. 286 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. poprzez wydanie rozstrzygnięcia pomimo braku właściwego przeprowadzenia postępowania dowodowego przez Sąd Okręgowy w zakresie ustalenia okresów składkowych i

nieskładkowych, a jedynie nieuzasadnione przyjęcie interpretacji tez opinii biegłej niepotwierdzonej przez nią, lecz wygłoszonej w subiektywnym oświadczeniu pełnomocnika pozwanego na rozprawie przed Sądem Okręgowym w dniu 28 kwietnia 2009 r. bez przeprowadzenia rzeczowej jej analizy; - art. 382 k.p.c. w związku z art. 286 k.p.c. poprzez nieuzasadnione zaniechanie, w związku z istnieniem nieusuwalnych wątpliwości, wezwania biegłej celem jej przesłuchania ewentualnie o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego, bowiem zaniechanie temu obowiązkowi świadczy o wadliwości zaskarżonego orzeczenia; - art. 328 § 2 k.p.c.. poprzez lakoniczność i wybiórczość uzasadnienia wyroku, będące rezultatem braku wskazania podstaw faktycznych oraz prawnych rozstrzygnięcia, które to uchybienie uniemożliwia kontrolę prawidłowości zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie jest uzasadniona. Użyta w ustawie z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych konstrukcja uzależniająca przyznanie prawa do świadczenia przedemerytalnego od posiadania odpowiedniego okresu uprawniającego do emerytury ustalanego zgodnie z art. 2 ust. 2, na podstawie przepisów art. 5-9, art. 10 ust. 1 oraz art. 11 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przy wykładni wskazanych przepisów w oparciu o reguły językowe, a ściślej - uwzględniając jedynie dosłowne brzmienie wyrazów i zwrotów w nich użytych, prowadzi do wniosku, że okres uprawniający do emerytury dotyczy wyłącznie okresu od 1 stycznia 1999 r., a wcześniej najwyżej od wejścia w życie ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 42 poz. 202 ze zm.), bowiem wskazane w tych aktach prawnych rozumienie terminu ubezpieczenie społeczne, a w szczególności ukształtowana w określony sposób prawna instytucja - nazywana „ubezpieczeniem społecznym” traktuje ubezpieczenia emerytalne jako część szeroko rozumianych ubezpieczeń społecznych. Wskazany wyżej model zabezpieczenia społecznego na wypadek zajścia określonych ryzyk socjalnych (starości, niezdolności do pracy, choroby, wypadków przy pracy, etc.) różni się od prawnego modelu, ukształtowanego w latach 70-tych ubiegłego wieku. Na podstawie aktów prawnych obowiązujących w tym okresie nie można jednoznacznie określić, co składało się na ubezpieczenie

społeczne. Przyjmując takie rozumowanie, wyłącznie w oparciu o wykładnię językową, należałoby przyjąć, że wskazane w art. 6 ust. 2 pkt 12 okresy składkowe przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. dotyczą tylko okresów liczonych (najwcześniej) od wejścia w życie ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych, za które w rozumieniu tej ustawy zostały opłacone składki na ubezpieczenie społeczne albo za które nie było obowiązku opłacenia składek na ubezpieczenie społeczne w rolniczych spółdzielniach produkcyjnych i w innych spółdzielniach zrzeszonych w Centralnym Związku Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych, w zespołowych gospodarstwach rolnych spółdzielni kółek rolniczych zrzeszonych w Krajowym Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych oraz pracy na rzecz tych spółdzielni. Do innego jednak wniosku prowadzi wykładnia systemowa wskazanych wyżej przepisów. Mając na uwadze, że dekret z dnia 4 marca 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych, spółdzielniach kółek rolniczych i ich rodzin zgodnie z art. 3 ust 1 pkt 5 obejmował świadczenia emerytalne, zasadne jest na podstawie rygorów tej ustawy zaliczenie okresów pracy, w sytuacji gdy przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie uchylły dekretu w tym zakresie – to jest ustalania okresu pracy do celu uzyskania świadczeń. W przepisie art. 195 ustawy emerytalnej tracą moc jedynie enumeratywnie wskazane przepisy dekretu z dnia 4 marca 1976 r., są to art. 1, 2, 3 pkt 3, 5 i 9, ust. 2 pkt 3 i ust. 3, art. 13-16, art. 18-20, art. 22, art. 25, art. 26, art. 28. _Ponadto na mocy art. 194 ustawy emerytalnej zostały utrzymane w mocy przepisy wykonawcze wymienionego dekretu. W tym kontekście Sąd drugiej instancji prawidłowo ocenił, że sporny okres podlega zaliczeniu do okresów ubezpieczenia wymaganych dla ustalenia prawa do świadczenia przedemerytalnego. Wbrew zarzutowi skargi kasacyjnej Sąd drugiej instancji nie popełnił błędu, stosując w przedstawionym mu pod osąd stanie faktycznym przepis art. 4 dekretu z dnia 4 marca 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych, spółdzielniach kółek rolniczych i ich rodzin. Kwalifikacja okresów składkowych według zasad określonych art. 6 ustawy emerytalnej, przebytych przed 1 stycznia 1999 r. musiała być dokonana na podstawie przepisów obowiązujących w okresie zatrudnienia osoby ubiegającej się

o przyznanie prawa do określonego świadczenia. Powyższe wynikało z specyficznego charakteru pracy w spółdzielniach rolniczych oraz faktu, iż kwestie te nie są szczegółowo uregulowane przepisami ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Mając na uwadze, że w poszczególnych okresach roku kalendarzowego obciążenie spółdzielców i ich domowników pracą układało się bardzo różnorodnie, na gruncie prawa do świadczeń dla członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych stosowano fikcję prawną, gdzie za 1 dzień pracy przyjmowało się dniówkę obrachunkową. System ten stosowany był zresztą tylko do okresów pracy w spółdzielni przypadających po dniu 1 lipca 1962 r., kiedy wprowadzono nową ewidencję, odpowiadającą potrzebom emerytalnym. Wyznacznikiem pracy w spółdzielni nie był przeto dzień pracy, ale szczególny miernik nakładu pracy, którym była dniówka obrachunkowa (dniówka inwentarzowa, także złoty obrachunkowy), a czasem stawki wynagrodzenia za poszczególne roboty. Nie jest zatem uzasadniony zarzut skargi dotyczący nieuzasadnionego zastosowania art. 4 dekretu, ponadto powoływane naruszenie art. 85 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa w niniejszej sprawie nie może odnieść skutku, skoro z art. 2 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa nie ma zastosowania. Stwierdzenie nabycia prawa do świadczenia przedemerytalnego dokonywa się w myśl art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych po spełnieniu przesłanek ustalonych według zasad określonych ustawą o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych obowiązujących od dnia 1 stycznia 1999 r. Odwołująca po uwzględnieniu okresów pracy w charakterze członka spółdzielni w wymiarze wynikającym z dniówek obrachunkowych za okres przed 15 listopada 1991 r. nie udowodniła 35-letniego okresu stażu emerytalnego na dzień ustania stosunku pracy rozumianego jako okres ustalony zgodnie z przepisami art. 5-9, art. 10 ust. 1 oraz art. 11 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, bowiem staż ten przy takiej metodzie liczenia wyniósł bezspornie 34 lata 11 miesięcy i 23 dni. Wskazane zarzuty prawa procesowego

również nie znalazły uzasadnienia, skoro sporną kwestią w niniejszej sprawie było ustalenie według jakich zasad uwzględniać okresy pracy członka spółdzielni, czy na podstawie dniówek obrachunkowych, czy dat granicznych. W sytuacji, gdy z przeprowadzonego dowodu z opinii biegłej ds. księgowości wynikało, że staż pracy wnioskodawczyni ustalony metodą wskazaną w art. 4 dekretu z dnia 4 marca 1976 r., czyli z uwzględnieniem dniówek obrachunkowych za okresy pracy w charakterze członka spółdzielni, obliczony był pod względem rachunkowym w sposób prawidłowy – stwierdzić należy, że zarzuty skargi kasacyjnej w tym zakresie odnoszą się do sędziowskiej oceny wiarygodności i moc dowodów, którą skład sędziowski dokonuje według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Taka ocena, dokonywana jest na podstawie przekonań sądu, jego wiedzy i posiadanego doświadczenia życiowego, w granicach prawa procesowego oraz reguły logicznego myślenia, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i - ważąc ich moc oraz wiarygodność - odnosi je do pozostałego materiału dowodowego.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.